

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут освітньої аналітики»

Результати дослідження впровадження нових
підходів до навчання у початковій школі
(анкетування вчителів 3 класу)

Аналітичний звіт

2019 р.

Результати дослідження впровадження нових підходів до навчання у початковій школі (анкетування вчителів 3 класу)

Аналітичний звіт

Зміст

ВСТУП.....	2
ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	8
СПІВПРАЦЯ УЧАСНИКІВ ПЛОТУ НУШ.....	19
ФІНАНСУВАННЯ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ КЛАСІВ	22
РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.....	24
ПРОПОЗИЦІЇ УЧИТЕЛІВ–ЕКСПЕРИМЕНТАТОРІВ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ НУШ.....	34
ВИСНОВКИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ	43

Вступ

Важливим кроком реформування загальної середньої освіти стала Концепція Нової української школи (НУШ), затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р¹. Головною метою нової української школи є всебічний розвиток, виховання та соціалізація особистості, яка була б здатна до успішної взаємодії із соціальним та природним середовищем. Компетентнісне навчання стає одним із головних пріоритетів НУШ. З 1 вересня 2017 року 100 пілотних шкіл України розпочали пілотний проєкт з запровадження нових підходів до навчання, реалізуючи положення нового Державного стандарту початкової освіти. Хід експерименту супроводжує моніторингове дослідження², розпочате в жовтні 2017 року (періодичність – 2 рази на рік) і покликане відстежувати тенденції, які відбуваються у процесі запровадження нових підходів до навчання в початковій школі й пілотування НУШ.

Проблема дослідження: отримання актуальних даних щодо особливостей процесу запровадження нових підходів до навчання учнів у експериментальних класах пілотних закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог нового Державного стандарту початкової освіти.

Об’єкт дослідження: функціонування закладів загальної середньої освіти в умовах формування Нової української школи.

Предмет дослідження: складові процесу запровадження нових підходів до навчання в пілотних класах початкової школи.

Мета дослідження: визначення особливостей процесу запровадження нових підходів до навчання в початковій школі.

Завдання дослідження:

¹ Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року

² Наказ МОН України від 13.07.2017 р. № 1021

1. Дослідити зміни, що відбулися від упровадження нового ДСПО.
2. Визначити особливості співпраці учасників освітнього процесу.
3. З'ясувати, які дидактичні матеріали й методичні напрями необхідні учителям для ефективного провадження освітньої діяльності відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти.

Обґрунтування вибірки дослідження:

З огляду на завдання дослідження в межах даного (5) етапу моніторингу з упровадження нових підходів до навчання, респондентами виступали учителі пілотних 3 класів початкової школи.

У дослідженні узяли участь 129 пілотних шкіл³, досліджувались показники двох класів в кожній школі, опитування стосувалось 258 вчителів. Оскільки обсяг генеральної сукупності був малочисельним, була змога здійснити стовідсоткове охоплення респондентів, тобто дослідити усі одиниці сукупності. Відповідно до концепції дослідження, дослідниками було направлено запити 258 учителям. Кількість респондентів, що взяли участь у п'ятому етапі моніторингу склала 228 вчителів (88,4% від усіх учителів). Близькість вибіркової та генеральної сукупностей дає змогу стверджувати, що результати дослідження представлено з високим ступенем достовірності.

Регіональний розподіл респондентів, які взяли участь у дослідженні, представлено в табл. 1.

Розподіл учителів, які взяли участь в опитуванні за регіонами України

Регіон	Кількість учителів
Вінницька	9
Волинська	8
Дніпропетровська	8
Донецька	7
Житомирська	7
Закарпатська	8
Запорізька	8
Івано-Франківська	8
Київська	6
Кіровоградська	9
Луганська	9
Львівська	24
м. Київ	29
Миколаївська	8
Одеська	8
Полтавська	8
Рівненська	8
Сумська	7
Тернопільська	6
Харківська	8
Херсонська	8
Хмельницька	8
Черкаська	8
Чернівецька	6
Чернігівська	5
Разом	228

Дослідження тривало з 08 жовтня до 20 жовтня 2019 року. Під час моніторингу використаний опитувальний метод збору інформації – онлайн анкетування. Опитування цього типу передбачало створення за допомогою сервісу Google Forms автоматизованої анкети, посилання на яку розсилалося на електронні адреси регіональних координаторів всеукраїнського експерименту, які своєю чергою надсилали пілотним школам. Після переходу за посиланням, кожен респондент мав змогу заповнити анкету швидко та з можливістю редагувати власні відповіді. Використання такого методу опитування полегшує етап обробки й аналізу даних, адже первинна інформація автоматично акумулюється в масив, який можна завантажити для подальшої обробки. У режимі реального часу можна отримувати

інформацію про перебіг опитування, контролювати залучення респондентів, а також представляти отриману кількісну інформацію візуально за допомогою наявних інструментів.

Після проведення опитування масиви даних анкет учителів були вивантажені з сервісу Google Forms. Подальша робота з масивами полягала в групуванні відповідей респондентів на відкриті питання, кодуванні відповідей респондентів й зважуванні даних. Надалі закодовані дані разом з написаним для них синтаксисом були внесені в SPSS для подальшого аналізу. Аналізу даних передувала обов'язкова перевірка (чистка) масивів, яка складалася із загального контролю якості отриманої інформації, виявлення помилок, упорядкування наявних даних за окремими змінними, групування відповідей на відкриті питання. Аналіз даних складався з побудови та опису одновимірних, двовимірних розподілів, таблиць спряженості за допомогою програми SPSS для статистичної обробки даних; аналізу одновимірних, двовимірних розподілів, таблиць спряженості та діаграм; візуального представлення кількісної інформації; написання аналітичної інформації на основі кількісного аналізу даних дослідження.

Дослідники висловлюють щире подяку команді підтримки реформ МОН України (Олені Глобі, Роману Шияну, Наталії Софій, Ірині Старагіній, Ользі Стрелюк, Олені Заплотинській) за допомогу в розробці анкети.

Загальні тенденції за результатами дослідження

Більшість учителів (94,3%) пілотних класів працюють за типовою освітньою програмою НУШ-2, повністю дотримуються запропонованого експериментального навчального плану майже дві третини (64,5%) пілотників. Майже всі вчителі-пілотники (95,7%) працюють лише з чотирма модульними навчальними програмами, запропонованими в межах експерименту. Серед цих програм найбільша частка вчителів (82,0%) використовують найповніше (понад 75%) модельну навчальну програму «Я досліджую світ». Крім того, найбільше вчителів (88,6%) постійно використовують щомісячний посібник до цього інтегрованого курсу. Модельною навчальною програмою «Інформатика» активно користуються лише половина вчителів (49,2%).

За оцінкою вчителів пілотних шкіл адміністрація 71,9% закладів освіти підтримує їхні професійні ініціативи. Розуміють цілі експерименту більше половини (59,6%) опитаних і дев'ять з десяти (92,9%) – успішні в упровадженні експерименту. Найактуальнішими для вчителів є обговорення з колегами питань викладання певних тем. Вісім з десяти опитаних (82,5%) вказують, що батьків учнів найбільше цікавить успішність їхніх дітей, 62,7% – зазначають бажання батьків учнів допомагати в організації дозвілля дітей.

Отримують надбавку як учасники апробації Держстандарту початкової освіти згідно з постановою КМУ від 23.03.2011 №373 (за пілот НУШ) тільки 149 (65,4%) осіб зі 228 респондентів дослідження. У більшості (80,5%) вчителів експериментальних класів, які отримують надбавку, вона складає від 10% до 30%.

Результативність експерименту, а саме упровадження нових підходів до навчання за компетентнісним принципом, – важливий компонент

дослідження. За оціночними судженнями вчителів – учасників експерименту: 65,4% вчителів вважають, що не менш ніж у половини третьокласників сформоване вміння застосовувати основні навчальні стратегії щодо організації власної діяльності (планування, контроль, оцінювання тощо); 58,8% зазначили, що їхні учні виявляють самостійність у роботі; 56,6% – знаходять успішні шляхи вирішення проблем; 53,9% – керують своїми емоціями, пояснюють їх вплив на поведінку.

Спостерігаються низькі показники у сегменті «соціалізація учнів»: уміння учнів вирішувати конфлікти мирним шляхом (38,2%); доброзичливо ставитися до інших (24,1%); розрізняти здорові і шкідливі звички (7,9%).

Лише 12% (28 осіб) респондентів зазначають, що забезпечені всіма дидактичними матеріалами. Інші вчителі наголошують на необхідності своєчасного (19,7%) та в повному обсязі (17,5%) забезпечення навчального процесу навчально-методичними матеріалами.

Переважає більшість учителів (92,1%) відчувають потребу в підвищенні знань з нових підходів до педагогічного оцінювання.

Навчально-методичне забезпечення

Більшість учителів (94,3%) пілотних класів працюють за типовою

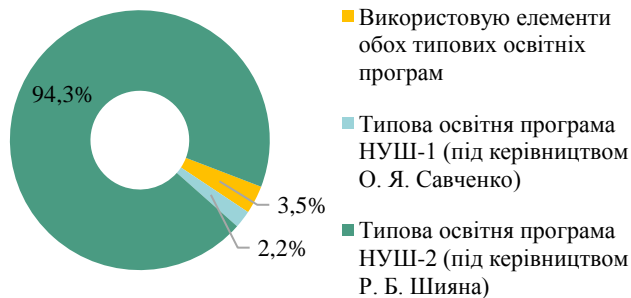

Рис. 1. Розподіл відповідей учителів за використанням типових освітніх програм

освітньою програмою НУШ-2 (під керівництвом Шияна Р. Б.).

Поєднують елементи обох типових освітніх програм (НУШ-1 і НУШ-2) 3,5% (8 осіб) респондентів. П'ятеро вчителів (2,2%) апробують типову

освітню програму НУШ-1 (під керівництвом Савченко О. Я.) (рис. 1).

Заради чистоти експерименту й отримання об'єктивної інформації про дієвість/недієвість розроблених експериментальних матеріалів, про

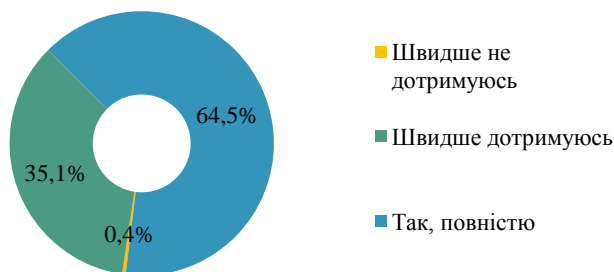

Рис. 2. Розподіл відповідей учителів за дотриманням експериментального навчального плану

позитивні та негативні їхні сторони (з метою усунення недоліків), учителі експериментальних класів мають повністю дотримуватися запропонованих розробниками підходів до реалізації в навчальному процесі

навчальних програм і планів. Проте повністю дотримуються запропонованого експериментального навчального плану майже дві третини (64,5%) пілотників, третина – швидше дотримуються і 0,4% (1 особа) – швидше не дотримуються (рис. 2).

Вагома частка вчителів (82,0%) пілотних класів найбільше використовує матеріали модельної навчальної програми «Я досліджую світ», понад 75% її матеріалу вчителі задіюють в освітньому процесі.

Найменшою популярністю серед учителів-пілотників користується модельна навчальна програма «Інформатика», більше 75% якої використовує під час навчання лише половина вчителів (49,2%) (рис. 3). Низький показник використання цієї навчальною програмою, ймовірно, може свідчити про таке: вчителі з програми не отримують практичні відповіді на всі запитання щодо організації уроків інформатики або програма не повною мірою відповідає баченню вчителями процесу викладання цього предмета. З огляду на це мають бути проведені консультації з роз'ясненням авторами модельної навчальної програми «Інформатика» свого бачення предмета, або внесені до програми відповідні зміни після консультацій з учителями-практиками, або організовані майстер-класи для навчання вчителів викладанню за цією програмою.

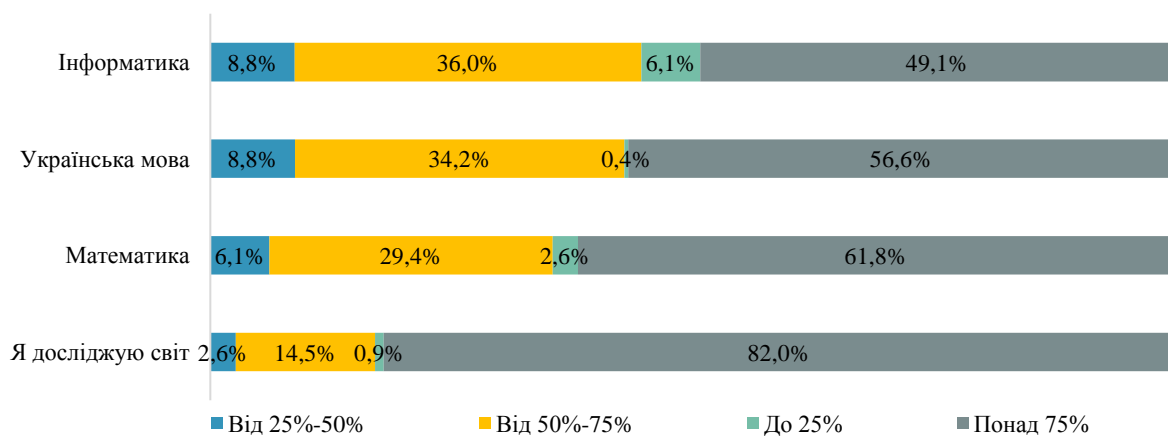

Рис. 3. Розподіл відповідей учителів за частотою використання модельних навчальних програм

Лише 10 учителів із опитаних використовують модельні навчальні програми, які не пропонувалися в межах експерименту. Натомість майже всі вчителі-пілотники (95,7%) працюють лише з чотирма програмами, запропонованими в межах експерименту і не використовують інших. Докладніший розподіл кількості вчителів за використанням тих чи інших навчальних програм поданий у таблиці 2.

Таблиця 2

Розподіл кількості учителів за модельними навчальними програмами, які вони використовують у своїй роботі

Модельні навчальні програми	Кількість учителів	
	%	осіб
1. «Росток»	0,4%	1
2. Математика. Розвивальне навчання	0,4%	1
3. Модельна програма під керівництвом Воронцова, Пономаренко, Гарбузюк, Хомич та інші	0,4%	1
4. Програма 2016 року	0,4%	1
5. Частково використовується освітня програма закладів загальної середньої освіти I ступеню	0,4%	1
6. Крок за кроком	2,3%	5
7. Не використовую	95,7%	218
Разом	100%	228

Працюючи в експерименті два роки, майже 10 відсотків учителів уже, маючи бажання і відповідні професійні компетентності, розробляють модельні програми свого закладу освіти з певного інтегрованого курсу / навчального предмета. Натомість, майже така ж кількість респондентів (12,7%) не бажають цим займатися. Дослідники порівняли результати цього і попереднього етапів дослідження в частині готовності/неготовності вчителів до самостійної розробки модельних навчальних програм. Слід констатувати, що зменшилась частка вчителів, які не готові до самостійних розробок (40,8% станом на жовтень 2019 і 44,0% стань на травень 2019 року). Проте зменшилась і частка вчителів, які відчувають у собі сили до самостійного моделювання програм (36,8% станом на жовтень 2019 проти 42,0% станом на травень 2019 року). Учителі, не готові до самостійного моделювання програм, пояснюють це браком необхідних навичок (рис. 4). Такий результат підштовхує до висновку про необхідність організації навчальних модулів / тренінгів для вчителів, які мають бажання розробляти модельні навчальні програми.

Рис. 4. Розподіл відповідей учителів за готовністю до розробки модельних навчальних програм

У межах експерименту пілоту НУШ на допомогу вчителям розроблені для використання в щоденній роботі щомісячні методичні рекомендації, посібники, щотижневі модулі. У рамках цього дослідження вивчалась періодичність використання методичних матеріалів вчителями-пілотниками. Найбільше вчителів (88,6%) постійно використовують щомісячний посібник з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», популярними серед вчителів є щотижневі модулі з інтегрованого курсу з української мови. Натомість 11,8% респондентів рідко або швидше нерегулярно користуються методичними рекомендаціями з математики. Можна припустити, що навчальний предмет «Математика» є знайомим з попередніх років, тоді як інтегрований курс «Я досліджую світ» – новим і недостатньо вивченим, а отже, потребує постійного звернення до методичних рекомендацій з його викладання. Деталізовані дані щодо використання навчальних матеріалів подана на рис. 5 і корелюють із даними попереднього рисунку, а саме: 40% вчителів відчують брак знань і навичок щодо розробки власних модельних навчальних програм. Вирішенням цієї проблеми могло б стати додаткове навчання вчителів з питань викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

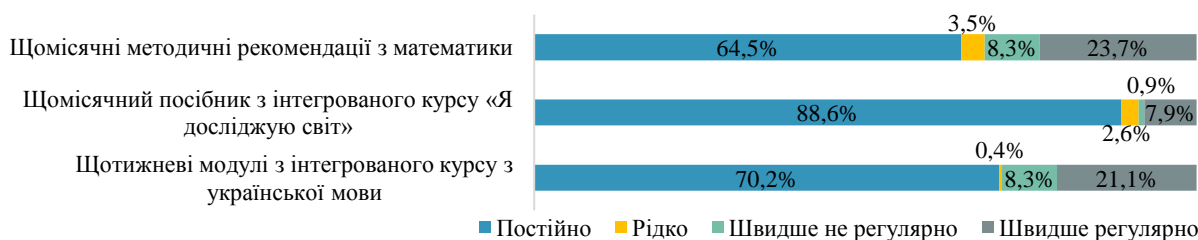

Рис. 5. Розподіл відповідей учителів за частотою використання навчальних матеріалів, запропонованих в межах експерименту

Учителі пілотних класів, крім навчальних матеріалів, запропонованих у межах експерименту, користуються іншими підручниками і дидактичними посібниками (табл. 3). Найбільш затребуваними є підручники з математики, української мови і читання, природознавства. Крім того, майже 20% опитаних користуються підручниками попередніх років, адаптуючи їх до нової навчальної програми. Користуються власними або колективними наробками, інформацією з Інтернету 7,8% опитаних. Необхідність використання додаткової літератури у навчальному процесі вчителі пояснюють тим, що навчальні матеріали надходять до школи несвоєчасно або не в повному обсязі (табл. 8).

Таблиця 3

Розподіл кількості учителів за навчальними матеріалами, які вони використовують у своїй роботі

Типи навчальних матеріалів	Кількість учителів	
	%	осіб
Підручники		
1. Математика, Оляницька	0,8%	1
2. Математика, Гісь	9,3%	12
3. Математика, Богданович	6,2%	8
4. Математика, Заїка	13,2%	17
5. Математика, Скворцова	17,1%	22
6. Математика, Козак	10,9%	14
7. Математика, Рівкінд	3,1%	4
8. Математика, Онопрієнко	1,6%	2
9. Окремі матеріали до майбутнього підручника математики, Логачевська	19,4%	25
10. Українська мова та читання, Сапун	10,1%	13
11. Українська мова, Захарійчук	0,8%	1
12. Українська мова, Старагіна	6,2%	8
13. Українська мова, Кравцова	2,3%	3
14. Українська мова, Данилко	0,8%	1
15. Українська мова, Савченко	3,9%	5
16. Українська мова, Романова	0,8%	1
17. Окремі матеріали до майбутнього підручника українська мова, Іщенко	3,1%	4

18. Я досліджую світ, Волощенко	3,9%	5
19. Я у світі, Бібік	1,6%	2
20. Я досліджую світ, вид. «Алатон»	0,8%	1
21. Природознавство, Гільберт	5,4%	7
22. Природознавство, Грущинська	2,3%	3
23. Природознавство, Грушовінчук	0,8%	1
24. Основи здоров'я, Гнатюк	1,6%	2
25. Інформатика, Коршунова	0,8%	1
26. Англійська мова, Карп'юк	0,8%	1
27. Fly High (Pearson)	0,8%	1
Посібники		
1. Педагогічні ігри «Розумники»	0,8%	1
2. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3-4 класах	6,2%	8
3. Літературне читання, Савченко	3,1%	4
4. Зошит-посібник з математики, Істер (електронний варіант)	0,8%	1
5. Мобілочки: «Множення», «Додавання і віднімання»	0,8%	1
6. Картки-розмальовки для запам'ятовування таблиць множення і ділення	0,8%	1
7. Читаємо із задоволенням щодня, Гайова	4,7%	6
8. Найкраще позакласне читання для 3 класу, Мовчан	0,8%	1
9. Дидактичні ігри	0,8%	1
10. Планета міркувань, Гізь	0,8%	1
11. Посібник з позакласного читання	1,6%	2
12. Робочий зошит з інформатики	0,8%	1
13. Дидактичні матеріали з математики, Слівець	1,6%	2
14. Всі добрі люди - одна сім'я, Сухомлинський	0,8%	1
15. Збірники задач і тестових завдань із математики	1,6%	2
16. Літературне читання, Науменко	0,8%	1
17. Математика для початкової школи. Таблиці та схеми	0,8%	1
18. Українська мова для початкової школи. Таблиці та схеми	0,8%	1
19. Природознавство для початкової школи. Таблиці та схеми	0,8%	1
20. Інформатика для початкової школи. Таблиці та схеми	0,8%	1
21. Збірник задач і тестових завдань з математики, Рябова	0,8%	1
22. 2000 вправ і завдань. Математика, Яцина	0,8%	1
23. 2000 вправ і завдань. Українська мова, Скрипник	0,8%	1
24. Дидактичні матеріали з української мови, Данилко	0,8%	1
25. Дидактичні матеріали з української мови, Пачашинська	0,8%	1
26. Словник 6 в одному. 1-4 класи	0,8%	1

27. Атлас. Дивосвіт. 3-4 класи	1,6%	2
28. Журнал «Дивослово»	2,3%	3
29. Я дружу зі словом	1,6%	2
30. Зошит «Працюю самостійно», Скворцова	0,8%	1
31. Атлас з контурними картами. Природознавство 3-4 кл.	1,6%	2
32. Зошит. Українська мова, Терещенко	2,3%	3
33. Вправи та завдання. Математика, Яцина	0,8%	1
34. Вправи та завдання. Українська мова, Скрипник	0,8%	1
35. Хрестоматія «Читаємо на канікулах»	0,8%	1
36. Зошит з математики, Шевчук	0,8%	1
37. Зошит з української мови, Захарчук	0,8%	1
38. Швидкочитаночка	0,8%	1
Інше		
1. Підручники попередніх років	18,6%	24
2. Власні матеріали	5,4%	7
3. Презентації	0,8%	1
4. Матеріали, розроблені разом із колегами	0,8%	1
5. Матеріали із сайту «Розвиток дитини»	0,8%	1

Особливої уваги і подальшого вивчення потребує питання забезпечення учителів навчально-методичними матеріалами. Розподіл відповідей свідчить, що кожен четвертий (25%) респондент констатує брак навчально-методичних матеріалів; майже 15% зовсім не погоджуються, що матеріалів вистачає; 3,1% обрали варіант анкетного питання «складно відповісти». 22,8% вчителів стверджують, що забезпечені усіма необхідними для викладання матеріалами.

Важливою є відповідь на питання про використання LEGO на уроках: 50,8% вчителів використовують, 17,1% учителів зовсім або швидше не погоджуються з тим, що часто на уроках використовують набори LEGO. Пов'язано це з рішенням учителя, чи відсутністю LEGO у класах початкової школи, дослідження не вивчало. Натомість практично всі вчителі пілотних класів (97,8%) регулярно організовують ранкові зустрічі (рис. 6).

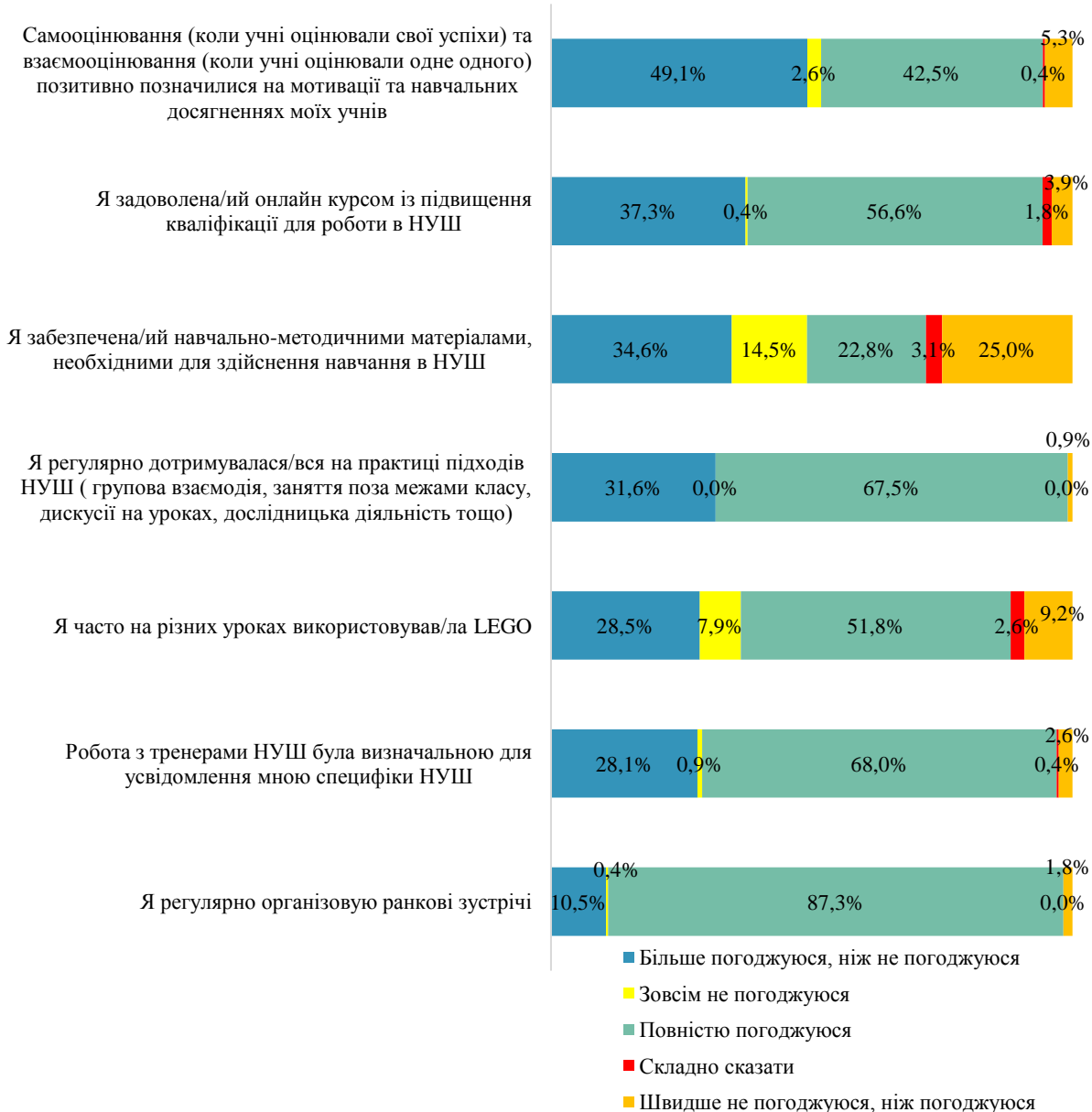

Рис. 6. Розподіл відповідей учителів за ставленням до досвіду роботи на засадах НУШ

Найбільше вчителів постійно використовують на уроках карти України (60,1%), модель механічного годинника (60,1%), глобус (61,8%). Найменше – математичний планшет (17,1%), лічильний матеріал (20,6%). Майже у половини респондентів (46,9%) відсутні комплекти дитячих музичних інструментів (рис. 7). Дані, наведені на рисунку, звертають увагу на необхідність збільшення фінансування на придбання необхідного навчально-методичного обладнання.

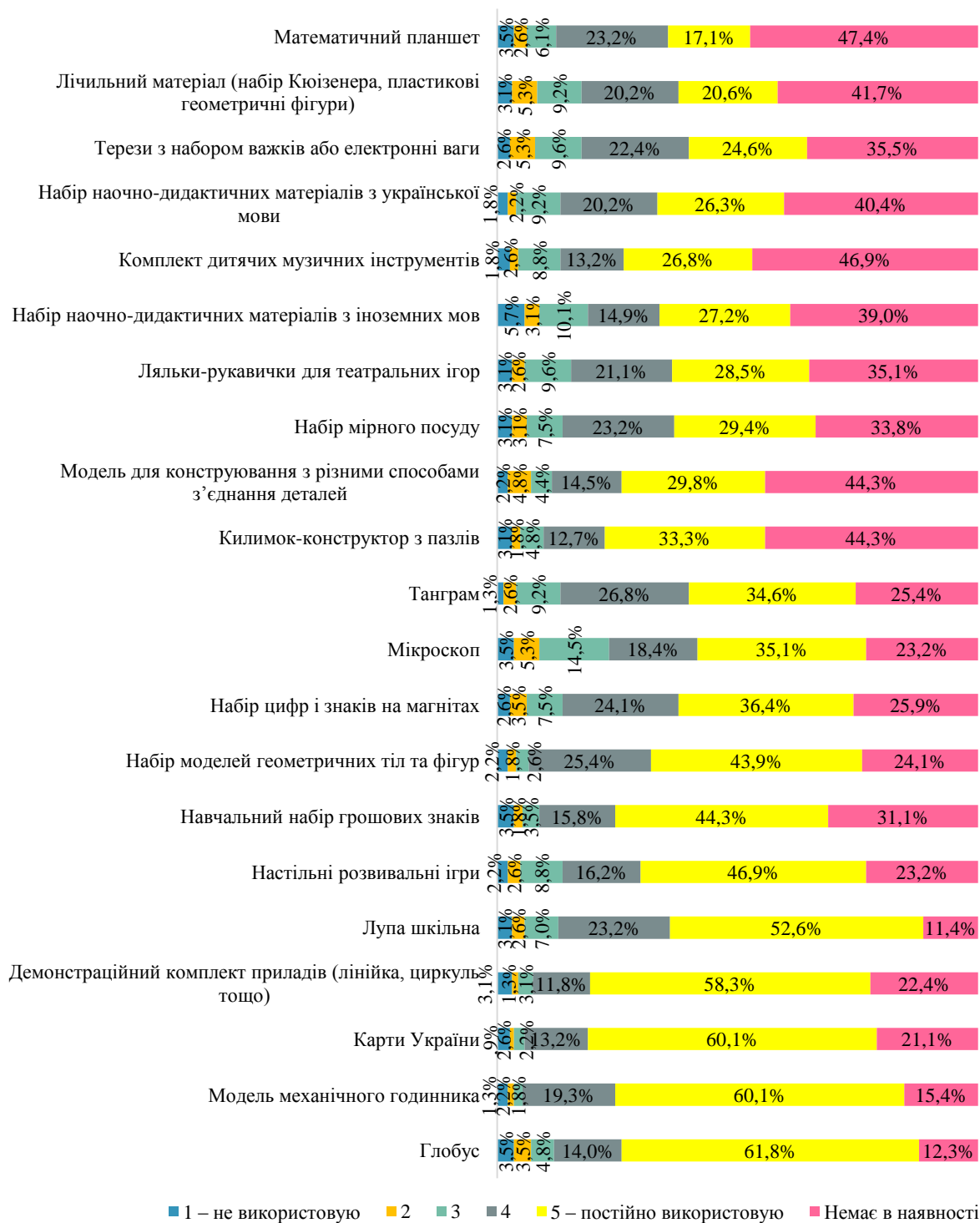

Рис. 7. Розподіл відповідей учителів за оцінкою використання навчальних матеріалів

Учителі активно використовують у роботі принтер (98,7%) і офісний папір (99,1%), оскільки специфіка роботи в умовах експерименту вимагає оперативного і швидкого забезпечення учнів роздатковими матеріалами. Нові умови навчання стимулюють учителів до використання в роботі

ноутбуків (95,2%), що свідчить про володіння вчителями сучасними інформаційними технологіями (рис. 8).

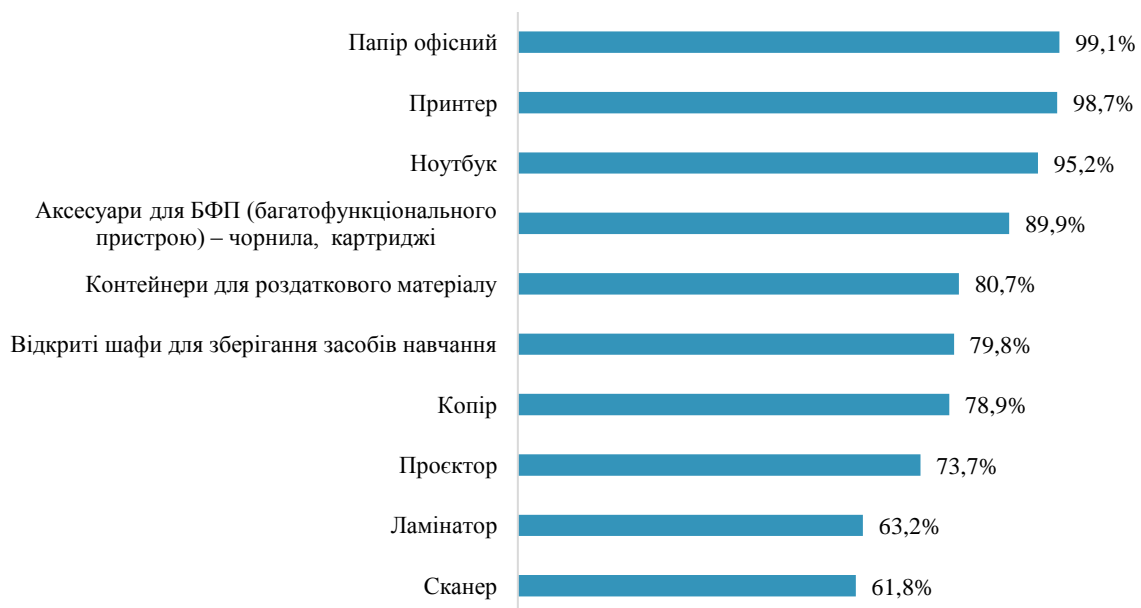

Рис. 8. Розподіл відповідей учителів за використанням у роботі технічного обладнання

Більшість учителів (94,3%) пілотних класів використовують у роботі типову освітню програму НУШ-2 (під керівництвом Шияна Р. Б.). Повністю дотримуються запропонованого експериментального навчального плану майже дві третини (64,5%) пілотників. Майже всі вчителі-пілотники (95,7%) працюють лише з чотирма програмами, запропонованими в межах експерименту. Серед цих програм найбільша частка вчителів (82,0%) використовують найповніше (понад 75%) модельну навчальну програму «Я досліджую світ». Крім того, найбільше вчителів (88,6%) постійно використовують щомісячний посібник з інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Припускаємо, що для вчителів-експериментаторів зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є новим, а отже, потребує постійного звертання як до відповідної модельної навчальної програми, так і до методичних рекомендацій з його викладання. Така ситуація звертає нашу увагу на необхідність додаткових тренінгів для вчителів з питань викладання цього інтегрованого курсу. Модельну навчальну програму

«Інформатика» використовує лише половина вчителів (49,2%). Низький показник використання цієї навчальної програми може свідчити про таке: учителі з програми не отримують відповіді на всі запитання щодо організації уроків інформатики або програма не повною мірою відповідає баченню вчителями методики викладання цього предмета. З огляду на це для вчителів доцільно організувати консультації та семінари за участі авторів цієї програми. У рамках таких заходів автори мають роз'яснити своє бачення викладання інформатики, організувати майстер-класи для вчителів. Майданчиком для такого проєкту може стати інтернет платформа Нової української школи (<https://nus.org.ua/>). Передбачену НУШ можливість розробки вчителями модельних програм кожен четвертий з анкетованих (40,8%) не може реалізувати, пояснюючи це браком необхідних навичок. Такий результат свідчить про необхідність організації навчальних модулів / тренінгів для вчителів, які мають бажання розробляти модельні навчальні програми навчального закладу з інтегрованого курсу або навчального предмета.

Співпраця учасників пілоту НУШ

Сім з десяти вчителів – учасників експерименту (71,9%) відзначають, що адміністрація закладу освіти підтримує їхні професійні ініціативи. Більше половини (59,6%) опитаних розуміють цілі експерименту. Крім того, дев'ять з десяти опитаних (92,9%) погоджуються або швидше погоджуються з тим, що вони успішні в упровадженні експерименту. Проте 6,6% (15 осіб) пілотників швидше не погоджуються з тим, що більшість батьків задоволені досягненнями своїх дітей. (рис. 9).

Рис. 9. Розподіл відповідей учителів за баченням свого місця в експерименті

У рамках співпраці вчителі найчастіше обговорюють між собою питання викладання певних тем, а саме: чотири з десяти респондентів (43,2%) зазначають, що з цього приводу спілкуються раз на тиждень з іншими вчителями. Майже п'ята частина опитаних (18,1%) наголошують, що ніколи не відвідують уроки своїх колег (рис. 10).

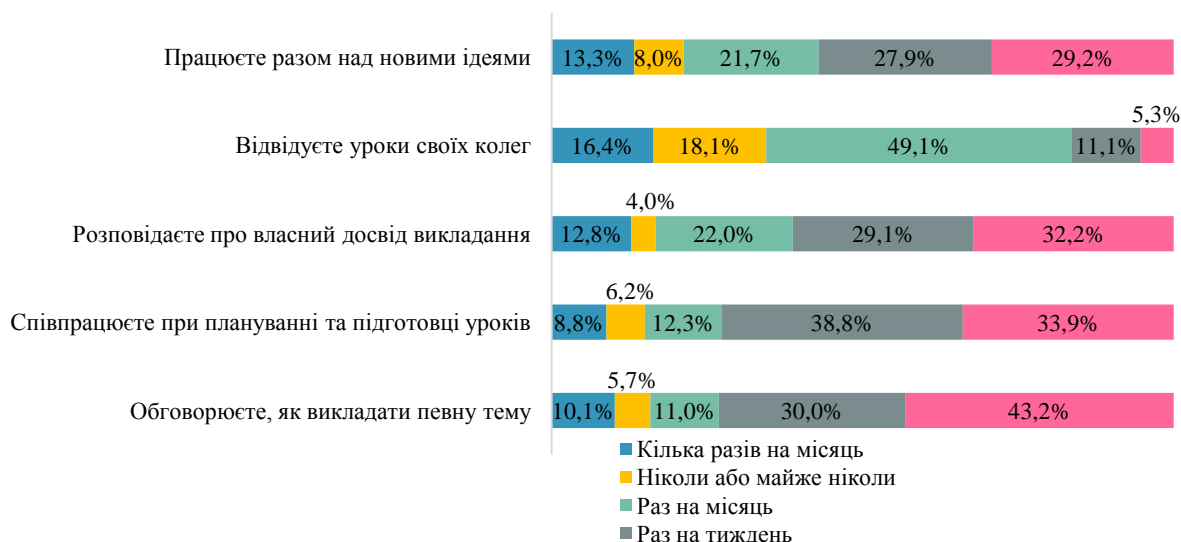

Рис. 10. Розподіл відповідей учителів за частотою співпраці з іншими вчителями

Батьків учнів найбільше цікавить успішність їхніх дітей, про що свідчать дані, наведені на рис. 11. Вісім з десяти опитаних (82,5%) вказують на цей факт в рамках співпраці з батьками учнів. Значна кількість учителів (62,7%) зазначають про бажання батьків учнів допомагати в організації дозвілля дітей.

Рис. 11. Розподіл відповідей учителів за тематикою співпраці з батьками учнів

Отже, адміністрація закладів освіти підтримує професійні ініціативи 71,9% пілотників. Розуміють цілі експерименту більше половини (59,6%) опитаних і дев'ять з десяти (92,9%) – самооцінюють себе як успішних у впровадженні експерименту. Найактуальнішими для вчителів є обговорення з колегами питань викладання певних тем, чотири з десяти (43,2%) спілкуються з цього приводу раз на тиждень. Вісім з десяти опитаних (82,5%) вказують, що батьків учнів найбільше цікавить успішність їхніх дітей, 62,7% – зазначають про бажання батьків учнів допомагати в організації дозвілля дітей.

Фінансування роботи вчителів експериментальних класів

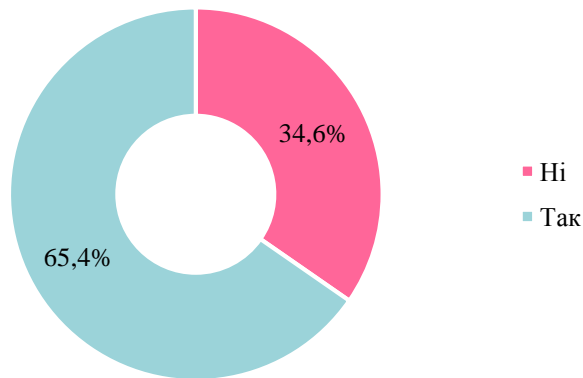

Рис. 12. Розподіл відповідей учителів за наявністю / відсутністю надбавки (рис. 12).

Надбавку як учасник апробації Держстандарту початкової освіти згідно з постановою КМУ від 23.03.2011 №373 (за пілот НУШ) отримують більше половини (65,4%, 149 осіб) респондентів – учасників експерименту

У третини зі 149 пілотників (36,9%) надбавка за участь в експерименті становить 20%, у трохи більше чверті (26,8%) – 30%. Один респондент має надбавку в розмірі 100%, а п'ять – 1% (3 особи) та 5% (2 особи) (рис. 13).

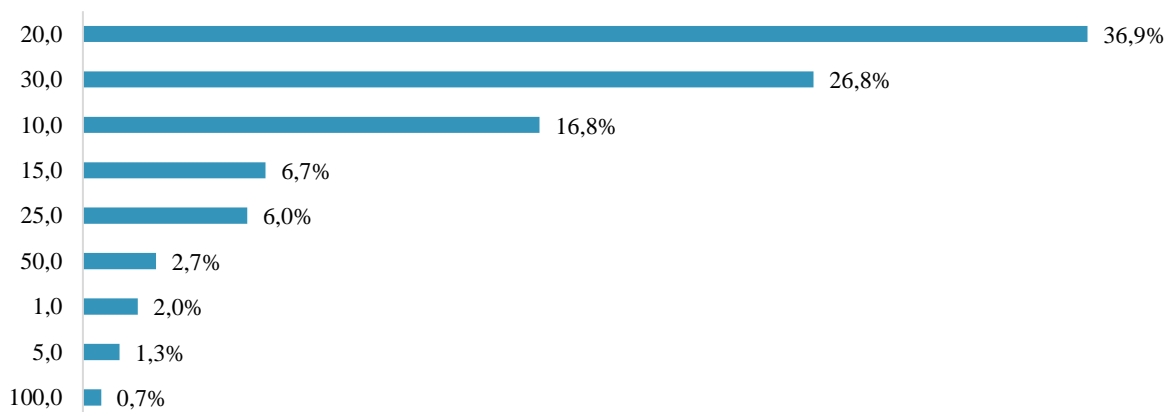

Рис. 13. Розподіл відповідей учителів за величиною надбавки за участь в експерименті

Нерівномірний розподіл винагороди учителям за участь в експерименті може свідчити про різну фінансову спроможність ЗЗСО в межах фонду оплати праці, або про рівень оцінки вагомості експерименту адміністрацією закладу освіти. Майже 35% учасників експерименту працюють без додаткової винагороди, що позбавляє вчителів додаткових стимулів і

мотивацій при виконанні ними важливої державної справи – апробації Держстандарту початкової освіти. Отже, надбавку як учасник згідно з постановою КМУ від 23.03.2011 №373 (за пілот НУШ) отримують 149 осіб зі 228 респондентів дослідження. Розмір надбавки, який встановлюється керівником закладу (установи) у межах фонду оплати праці коливається у межах від 1% до 100%. Більшість (80,5%) учителів експериментальних класів отримують від 10% до 30% надбавки.

Результати освітньої діяльності учнів

Загалом за відповідями 44,4% респондентів дослідження не менше ніж у половини учнів, що закінчили I цикл початкової освіти, на початок третього класу сформовані всі навички, визначені освітніми програмами. За оцінкою 65,4% вчителів експериментальних класів не менш ніж у половини третьокласників сформована компетентність застосовувати основні навчальні стратегії щодо організації власної діяльності (планування, контроль, оцінювання тощо) (рис. 14). Такий результат дає підстави говорити про результативність експерименту, а саме, упровадження нових підходів до навчання за компетентнісним принципом. На підтвердження такого висновку можна навести інші дані діаграми (за відповідями вчителів): 58,8% зазначили, що їхні учні виявляють самостійність у роботі; 56,6% – знаходять успішні шляхи вирішення проблем; 53,9% – керують своїми емоціями, пояснюють їх вплив на поведінку.

Звертають на себе увагу низькі показники ключових компетентностей учнів щодо вміння конструктивно керувати емоціями, співпрацювати з іншими особами: тільки 38,2% вчителів зазначили, що їхні учні вирішують конфлікти мирним шляхом; 24,1% – доброзичливо ставляться до інших; 7,9% – розрізняють здорові і шкідливі звички. Такі низькі дані можуть свідчити про недостатню увагу з боку вчителів до формування громадянських й комунікативних компетентностей в учнів I циклу початкової школи. Отже, під час II циклу початкової школи має бути посилена увага до формування наскрізних ключових компетентностей, наприклад, за рахунок розширення в початкових програмах або методичних рекомендаціях напряму комунікативної та громадянської складової, організації роз'яснювальної роботи з батьками, залучення до освітнього процесу шкільного психолога.

Рис. 14. Розподіл відповідей учителів за освітніми результатами учнів на початок 3 класу

Аналіз даних на рис. 15 дозволив виявити загальні тенденції, а саме: усвідомлення та розуміння вчителем цілей експерименту значною мірою впливає на формування в учнів комунікативних і громадянських компетентностей (нові підходи до навчання), а впевненість в успішності упровадження експерименту – на формування предметних компетентностей (основи наук).

Рис. 15. Розподіл відповідей учителів за ставленням до експерименту й освітніми результатами учнів на початок 3 класу

Дослідження вивчало результативність співпраці учителів-експериментаторів з колегами і вплив такої комунікації на освітню

діяльність учнів. За даними таблиці 4 виявлено таке: обговорення з колегами підходів до викладання певної теми найбільше вплинуло на формування громадянських компетентностей учнів (знаходження успішних шляхів вирішення проблеми, виявлення самостійності в роботі, застосування основних навчальних стратегій до організації власної діяльності, керування своїми емоціями тощо). Відвідування уроків колег посприяло кращому формуванню в учнів комунікативних компетентностей (уміння вирішувати конфлікти мирним шляхом). Планування та підготовка уроків у співпраці з колегами, поширення власного досвіду викладання, співпраця над новими ідеями однаково позитивно впливає на формування в учнів предметних компетентностей.

Таблиця 4

Розподіл відповідей учителів за співпрацею з колегами й освітніми результатами учнів на початок 3 класу

Освітні результати учнів	Напрями співпраці з колегами				
	Обговорює, як викладати певну тему	Співпрацює при плануванні та підготовці уроків	Розповідає про власний досвід викладання	Відвідує уроки своїх колег	Працює разом над новими ідеями
Розрізняють здорові і шкідливі звички	7,1%	7,8%	8,2%	8,3%	7,6%
Розповідають про себе, свою сім'ю, клас, громаду	12,2%	11,7%	13,7%	16,7%	13,6%
Розрізняють геометричні площинні й об'ємні фігури за їх істотними ознаками	19,4%	22,1%	20,5%	16,7%	16,7%
Вимірюють величини за допомогою вимірювальних засобів	20,4%	15,6%	15,1%	16,7%	21,2%
Доброзичливо ставляться до інших	23,5%	27,3%	21,9%	25,0%	19,7%
Додають/віднімають числа в межах 100 з переходом через розряд	29,6%	28,6%	27,4%	8,3%	25,8%

Ведуть діалог на теми, які викликають зацікавлення	38,8%	40,3%	45,2%	33,3%	42,4%
Виконують прості спостереження / досліди	39,8%	45,5%	45,2%	50,0%	47,0%
Створюють макети реальних і уявних об'єктів	42,9%	46,8%	41,1%	50,0%	42,4%
Вирішують конфлікти мирним шляхом	43,9%	44,2%	39,7%	50,0%	39,4%
Висловлюють свою думку і пояснюють її	45,9%	44,2%	46,6%	41,7%	40,9%
Конструктивно співпрацюють у команді	49,0%	53,2%	49,3%	41,7%	50,0%
Пояснюють зміст прочитаного, побаченого, почутого	50,0%	58,4%	54,8%	25,0%	45,5%
Зрозуміло висловлюють свої думки, потреби, відчуття, спостереження	51,0%	57,1%	54,8%	25,0%	51,5%
Описують об'єкти та явища живої і неживої природи, пояснюють взаємозв'язки між ними	56,1%	58,4%	49,3%	25,0%	51,5%
Пишуть прості тексти про свої думки, враження, спостереження	58,2%	55,8%	54,8%	50,0%	51,5%
Висловлюють власне ставлення до прочитаного	59,2%	58,4%	58,9%	16,7%	56,1%
Розв'язують прості і складені задачі	61,2%	61,0%	65,8%	58,3%	62,1%
Визначають час за годинником із точністю до 5 хвилин	61,2%	54,5%	61,6%	41,7%	57,6%
Виявляють інтерес до читання, описують, про що (про кого) люблять читати	63,3%	70,1%	63,0%	33,3%	63,6%

Результати дослідження впровадження нових підходів до навчання у початковій школі (анкетування вчителів 3 класу) | 2019 р.

Керують своїми емоціями, пояснюють їх вплив на поведінку	64,3%	59,7%	56,2%	50,0%	65,2%
Застосовують основні навчальні стратегії щодо організації власної діяльності (планування, контроль, оцінювання тощо)	65,3%	66,2%	64,4%	50,0%	66,7%
Виявляють самостійність у роботі	66,3%	59,7%	60,3%	50,0%	62,1%
Знаходять успішні шляхи вирішення проблем	67,3%	62,3%	57,5%	58,3%	60,6%

Дані табл. 5 звертають увагу на те, що в разі поєднання вчителями експериментальних класів елементів обох програм, в учнів краще формуються комунікаційні й громадські компетентності. Крім того, про поєднання обох типових освітніх програм наголошують самі вчителі (табл. 7). Якщо вчителі працюють за типовою освітньою програмою НУШ-1, в учнів краще формуються предметні компетентності.

Таблиця 5

Розподіл відповідей учителів за типовими освітніми програмами початкової школи й освітніми результатами учнів на початок 3 класу

Освітні результати учнів	Освітня програма початкової школи		
	НУШ-1 (під керівництвом Савченко О. Я.)	НУШ-2 (під керівництвом Шияна Р. Б.)	Елементи обох типових освітніх програм
Розрізняють здорові і шкідливі звички	20,0%	7,8%	9,1%
Розповідають про себе, свою сім'ю, клас, громаду	20,0%	12,9%	0,0%
Вимірюють величини за допомогою вимірювальних засобів	40,0%	22,6%	18,2%
Розрізняють геометричні площинні й об'ємні фігури за їх істотними ознаками	40,0%	23,0%	27,3%

Доброзичливо ставляться до інших	60,0%	23,5%	36,4%
Додають/віднімають числа в межах 100 з переходом через розряд	40,0%	30,9%	27,3%
Виконують прості спостереження / досліди	80,0%	35,9%	63,6%
Вирішують конфлікти мирним шляхом	60,0%	37,3%	63,6%
Ведуть діалог на теми, які викликають зацікавлення	80,0%	41,9%	81,8%
Конструктивно співпрацюють у команді	40,0%	43,8%	63,6%
Висловлюють свою думку і пояснюють її	40,0%	44,2%	54,5%
Описують об'єкти та явища живої і неживої природи, пояснюють взаємозв'язки між ними	80,0%	45,6%	72,7%
Створюють макети реальних і уявних об'єктів	60,0%	49,3%	54,5%
Пояснюють зміст прочитаного, побаченого, почутого	60,0%	52,1%	54,5%
Керують своїми емоціями, пояснюють їх вплив на поведінку	80,0%	52,5%	90,9%
Зрозуміло висловлюють свої думки, потреби, відчуття, спостереження	60,0%	55,3%	45,5%
Знаходять успішні шляхи вирішення проблем	40,0%	55,8%	100,0%
Пишуть прості тексти про свої думки, враження, спостереження	60,0%	57,6%	72,7%
Виявляють самостійність у роботі	60,0%	58,5%	72,7%
Розв'язують прості і складені задачі	80,0%	59,0%	63,6%
Висловлюють власне ставлення до прочитаного	20,0%	61,3%	63,6%
Визначають час за годинником із точністю до 5 хвилин	60,0%	61,3%	63,6%

Результати дослідження впровадження нових підходів до навчання у початковій школі (анкетування вчителів 3 класу) | 2019 р.

Виявляють інтерес до читання, описують, про що (про кого) люблять читати	40,0%	62,2%	45,5%
Застосовують основні навчальні стратегії щодо організації власної діяльності (планування, контроль, оцінювання тощо)	80,0%	64,5%	90,9%

Дослідженням виявлено позитивну залежність між освітніми результатами учнів і зацікавленістю батьків особливостями організації освітнього процесу в НУШ, а не лише інформацією про успішність їхніх дітей. Найбільше цей вплив простежується на формування в учнів уміння застосовувати основні навчальні стратегії до організації власної діяльності та самостійно організовувати свою роботу (рис. 16).

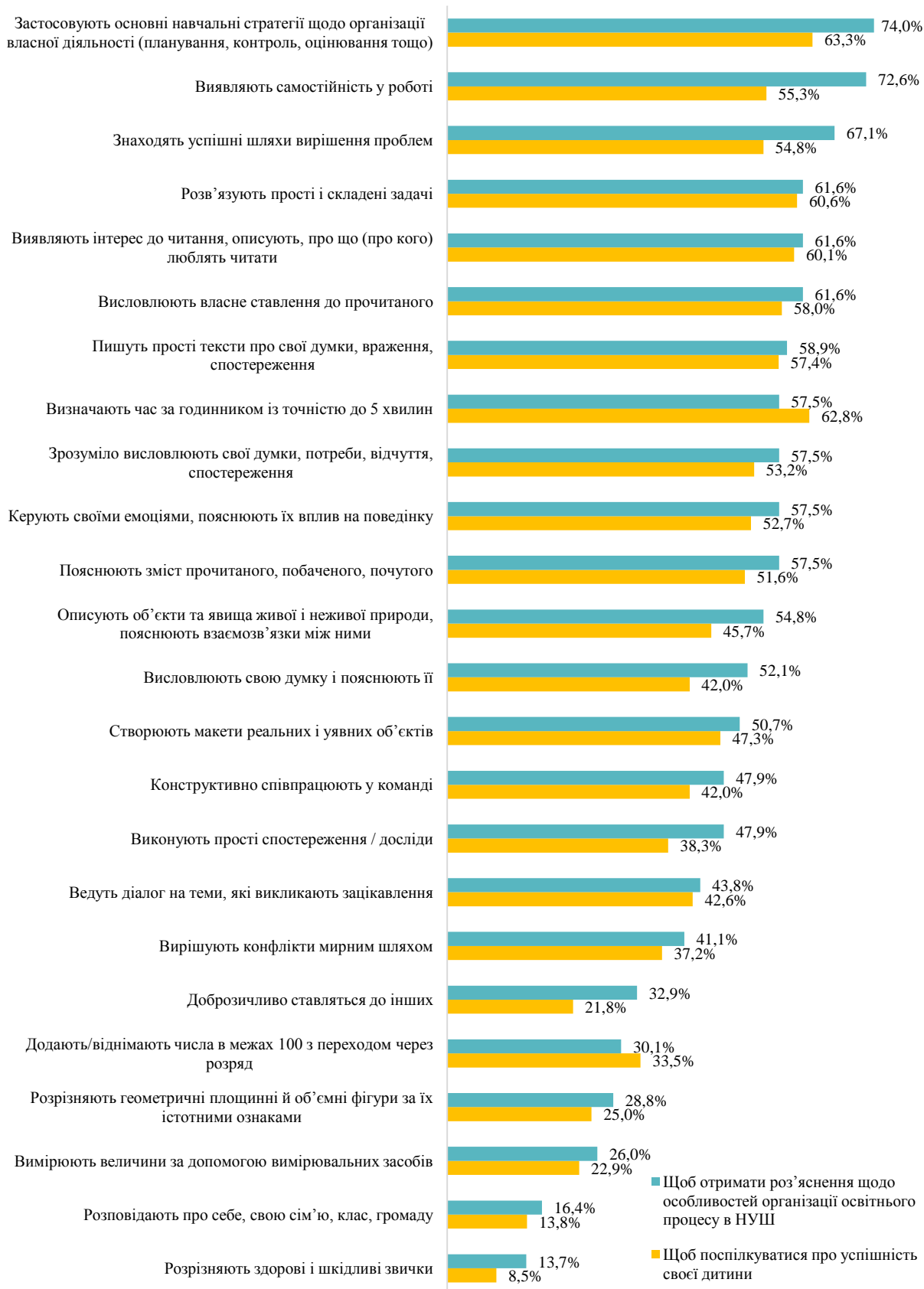

Рис. 16. Розподіл відповідей учителів за тематикою спілкування з батьками учнів й освітніми результатами учнів на початок 3 класу

Отже, результативність експерименту, а саме: формування в учнів I циклу початкової школи ключових компетентностей підтверджується оціночними судженнями вчителів. Так, 65,4% учителів вважають, що не менш ніж у половини третьокласників сформоване вміння застосовувати основні навчальні стратегії щодо організації власної діяльності (планування, контроль, оцінювання тощо); 58,8% зазначили, що їхні учні виявляють самостійність у роботі; 56,6% – знаходять успішні шляхи вирішення проблем; 53,9% – керують своїми емоціями, пояснюють їх вплив на поведінку.

Натомість нижчими є показники щодо вміння формування інтегрованих (наскрізних) компетентностей не менш ніж у половини учнів класу: за відповідями 38,2% учителів, учні вирішують конфлікти мирним шляхом; 24,1% – учні доброзичливо ставляться до інших; 7,9% – учні розрізняють здорові і шкідливі звички. Такі результати опитування можуть свідчити як про недостатню увагу з боку вчителів до формування громадянських й комунікативних компетентностей в учнів початкової школи, так і про несформованість цих компетентностей на рівні сім'ї. Тому має бути посилена увага до формування громадянської й комунікативної компетентностей під час навчального процесу, наприклад, за рахунок розширення в початкових програмах або методичних рекомендаціях напряму комунікативної та громадянської складової, проведення роз'яснювальні бесіди з батьками, залучення до освітнього процесу шкільного психолога.

На формування в учнів комунікативних і громадянських компетентностей позитивно впливає низка чинників: розуміння вчителем цілей експерименту, обговорення з колегами підходів до викладання певної теми, поєднання вчителями експериментальних класів елементів обох типових освітніх програм, зацікавленість батьків особливостями організації освітнього процесу в НУШ.

Пропозиції учителів– експериментаторів щодо вдосконалення процесу впровадження НУШ

Для успішного провадження освітньої діяльності з дітьми I циклу початкової школи дуже важлива дидактична наочність. Відповідаючи на запитання «Які дидактичні матеріали необхідно додати для ефективного провадження освітньої діяльності?», 12% (28 осіб) зазначають, що забезпечені всіма дидактичними матеріалами. Інші 200 вчителів експериментальних класів зазначили перелік дидактичних матеріалів з кожного навчального предмета, які вони вважають за необхідне додати для успішного провадження освітньої діяльності. Перелік включає приладдя як ігрової, так і навчальної діяльності на уроках (табл. 6).

Таблиця 6

Перелік дидактичних матеріалів з навчальних предметів, необхідних для ефективного провадження освітньої діяльності

Навчальний предмет/дидактичні матеріали
Математика
1. Набір для вивчення дробів
2. Модель частин круга для ознайомлення з дробами
3. Велика рахівниця
4. Математичні карти Grabowskiego
5. Математичне коло фортуни (рухоме)
6. Тренажер з таблиці множення (великий, за принципом математичного планшета)
7. Демонстраційні матеріали з математики
8. Розмальовки з математики для запам'ятовування таблиць множення і ділення
9. Пам'ятка розв'язування задач
10. Бізіборт «Математика»
11. Абакус навчальний «Додавання та віднімання»
12. Набір моделей геометричних тіл та фігур
13. Демонстраційний комплект з математики(циркуль, лінійка тощо)

14. Плакати з інформацією про математичні дії та величини вимірювання
15. Магнітні або пластикові картки з малюнками частки та дробу
16. Набір для вивчення розряду числа
17. Таблиці та схеми з математики
18. Математичні планшети
19. Набір для рахунку та лічби
20. Математичний баланс
21. З'єднувальний набір для конструювання фігур
22. Демонстраційний матеріал з математики «Додавання та віднімання багатоцифрових чисел» «Множення та ділення багатоцифрових чисел»
23. Плакати з опорними схемами: задачі на рух, задачі на вартість, спільну роботу, задачі на знаходження периметру, площі, таблиця класів, рівняння
24. Математичне віяло 1-20 на кожного учня
Українська мова
1. Частини мови в пазлах
2. Таблиці складів (великі)
3. Словники (тлумачний, синонімів, антонімів, фразеологізмів, орфографічний)
4. Плакати з портретами сучасних письменників і поетів
5. Таблиці та схеми з української мови
6. Демонстраційний та роздатковий матеріал по темам «Будова слова», «Речення», «Текст», «Частини мови», «Словникові слова»
Я досліджую світ
1. Гербарії
2. Муляжі
3. Телурій
4. Набір для проведення дослідів з природознавства
5. Колекція «Корисні копалини та продукти їх переробки»
6. Компас шкільний
7. Різні види карт України
8. Колекція «Гірські породи та мінерали»
9. Контурні карти України, Світу, карти півкуль
10. Колекція «Насіння, плоди»
11. Гідролaboratorія
12. Рухома модель сонячної системи
13. Мобільна метеостанція
14. Магнітна карта – пазл
15. Електронний термометр з зондом
16. Набір «Юний хімік»
17. Набір «Юний біолог»

18. Набір грошових знаків, електронні ваги, мікроскопи електронні
19. Колекція «Морське дно»
20. Карта природних зон України
21. Навчально-дидактичний матеріал з курсу «Я досліджую світ»
22. Глобуси
23. Магнітні або пластикові картки з малюнками тварин, рослин, областей України
24. Муляжі овочів та фруктів та будови тіла людини
25. Набір посуду для сервірування столу
26. Bee-Bot® Rechargeable Floor Robot
27. Ігровий парашут
28. Макети тварин
29. Таблиці та схеми з ЯДС
30. Модель термометра
31. Демонстраційний електронний годинник
32. Контрольно-вимірювальні терези з набором важків «Математичний баланс»
33. Набір «Одиниці об'єму» (математичний куб, пластик)
34. Термометр (2 шкали, -40...+50°C)
35. Лабораторний набір з вивчення явища магнетизму (для початкової школи)
36. Магніт смуговий лабораторний
37. Модель «Кругообіг води в природі»
38. Мікроскоп учнівський
39. Колекція «Види тканин та ниток»
40. Колекція «Породи деревини»
41. Садовий інструмент (по догляду за рослинами)
42. Конструктор для вивчення різних конструкцій та механізмів (Корбо пастель 370 деталей)
43. Модель будови рослин (на підставці)
44. Гербарій «Рослини природних зон України»
45. Гербарій «Дикорослі рослини»
46. Гербарій «Лікарські рослини»
47. Колекція «Склад ґрунтів»
48. Модель діюча «Сонячна система»
49. Кругообіг води в природі
50. Гномон флюгер
51. Кінетичний пісок
52. Магнітний конструктор
53. Колекція «Розвиток комах»
54. Колекція «Розвиток риб»
55. Модель-фартух «Внутрішня будова тіла людини»

56. Набір годинників пісочних (1, 2, 5, 10 хвилин)
57. Ваги демонстраційні (2 набори важків)
58. Танграм (дерево)
59. Мисливці на комах
60. Дитяча лабораторія «Чудеса погоди»
Іноземна мова
1. Словники-розмальовки з англійської мови
2. Набір наочно-дидактичних матеріалів з іноземних мов
3. Словники з англійської мови
4. Магнітний календар (мова англійська)
Інформатика
1. Набір наочно-дидактичних матеріалів з інформатики
Мистецтво
1. Набір музичних інструментів
2. Магнітні або пластикові картки з нотами
3. Матеріали для уроків образотворчого мистецтва
4. Набір для колективної творчості (фетрові заготовки)
Технології
1. Набір для творчості «Юний столяр»
Фізична культура
1. Спортивний інвентар
Інше
1. Методичний супровід для вчителя
2. Плакати з основними правилами
3. Енциклопедії та дитячу бібліотечку із книгами для хлопчиків і дівчаток
4. Лепбук
5. Килимок – конструктор з пазлів
6. Настільні розвивальні ігри
7. Модель для конструювання з різними способами з'єднання деталей
8. Ляльковий театр для театралізації
9. Фліпчарт
10. Планшети для роботи з сенсорною дошкою
11. Розроблені дидактичні ігри (математичне лото, доміно)
12. Картки для кодування
13. Індивідуальні набори для учнів
14. Дидактичний матеріал з української мови
15. Посібники для вивчення організму людини (скелет, органи зору, слуху, дихання тощо)
16. Інтерактивна дошка з програмним забезпеченням для 3-4 класу
17. Диктофон
18. Відривні картки для експрес-оцінювання

19. Аптечка
20. Метроном механічний
21. STEM. Набір для початкової освіти
22. Набір дидактичного матеріалу на основі магнітів
23. Шкільний набір для вивчення дорожнього руху
24. Кубики Rory`s Story
25. Набори ігор для розвитку логічного мислення
26. Комплект стендів
27. Тумби для дидактичних матеріалів
28. Контейнери для зберігання необхідних матеріалів
29. Магнітні дошки
30. Програмне забезпечення уроків для SMART-дошки

Натомість, 14,5% респондентів вважають, що деякі (табл. 6) дидактичні матеріали не потрібні в початковій школі і цей перелік частково збігається з переліком необхідного обладнання з табл. 5.

Попри великий перелік дидактичних матеріалів, вказаних учителями, пропонуємо детально вивчити його, оскільки формувався він, виходячи з дворічно досвіду впровадження НУШ учителями – учасниками експерименту. І на основі аналізу, за потреби, внести зміни до наказу МОН України від 13.02.2018 року № 137 «Про затвердження Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи».

Таблиця 7

Перелік дидактичних матеріалів з навчальних предметів, необхідних для ефективного провадження освітньої діяльності

Дидактичні матеріали	Кількість учителів
1. Карти України	1,3%
2. Набір моделей геометричних тіл та фігур	1,8%
3. Терези з набором важків або електронні ваги	1,8%
4. Лупа шкільна	1,8%
5. Мікроскоп	1,8%
6. Настільні розвивальні ігри	1,8%
7. Демонстраційний комплект приладів (лінійка, циркуль тощо)	1,8%
8. Глобус	1,8%

9. Модель для конструювання з різними способами з'єднання деталей	2,2%
10. Набір наочно-дидактичних матеріалів з іноземних мов	2,6%
11. Набір мірного посуду	2,6%
12. Модель механічного годинника	2,6%
13. Ляльки-рукавички для театральних ігор	2,6%
14. Набір цифр і знаків на магнітах	3,5%
15. Танграм	3,5%
16. Навчальний набір грошових знаків	3,5%
17. Набір наочно-дидактичних матеріалів з української мови	4,4%
18. Лічильний матеріал (набір Кюізенера, пластикові геометричні фігури)	4,4%
19. Комплект дитячих музичних інструментів	4,4%
20. Математичний планшет	5,3%
21. Килимок-конструктор з пазлів	5,3%
22. Усі необхідні	85,5%

Педагогічне оцінювання – наріжне питання, відповіді на яке потребують учителі: 92,1% учителів відчувають потребу в підвищенні знань з нових підходів до педагогічного оцінювання. Майже половина вчителів експериментальних класів (49,1%) вважає, що для підвищення професійного рівня їм не вистачає знань про застосування формувального оцінювання, зокрема самооцінювання. Недостатньою мірою володіють методиками оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи 43% пілотників (рис. 17). Отже, необхідно внести в план тренінгів для вчителів НУШ теми з методик педагогічного оцінювання.

Рис. 17. Розподіл відповідей учителів за тематикою тренінгів, необхідних для підвищення професійного рівня

Про необхідність своєчасного забезпечення навчального процесу навчально-методичними матеріалами наголошують 19,7% (45 осіб) учителів-пілотників. Щоб у повному обсязі надходили в заклад освіти всі необхідні дидактичні матеріали хочуть 17,5% (40 осіб) опитаних. Програма дослідження передбачала відкрите питання для вчителів щодо креативних ідей для покращення освітнього процесу. Більша частина з них стосується забезпечення якісним наочно-дидактичним супроводом. Перелік ідей щодо забезпечення організації навчального процесу, запропоновані респондентами, представлено в табл. 8.

Перелік ідей учителів щодо забезпечення організації навчального процесу

Пропозиції для вдосконалення організації пілоту	
1.	Підкріпляти тижневі та місячні модулі великими схемам, таблицями, правилами з української мови та математики
2.	Бажано отримувати наочно-дидактичні матеріали з інформатики
3.	Необхідний методичний супровід для вчителя. Більше методичної літератури на допомогу вчителю
4.	Більше цікавої інформації на електронних носіях (мультфільми, презентації) з певної теми
5.	Необхідний постійний доступ до інтернету
6.	Забезпечення мережевим обладнанням для доступу до навчального дидактичного контенту
7.	Урахування принцип послідовності і наступності у викладанні української мови
8.	Забезпечення доплати за участь в експерименті вчителям-пілотникам з державного бюджету
9.	Забезпечення витратними матеріалами (папір, чорнила для картриджів, плівка для ламінування)
10.	Своєчасне забезпечення навчально-методичними матеріалами
11.	Бажано, щоб всі необхідні матеріали постачалися в повному обсязі
12.	Передбачити державне замовлення на дидактичні матеріали та централізоване забезпечення ними шкіл
13.	Набір наочно-дидактичних матеріалів замінити на електронний
14.	Створити шаблони для друку, щоб використати на розсуд вчителя (лепбук, колаж) таблиць наочних з математики, української мови та інших предметів (ефективніше та цікавіше, коли діти з вчителем виготовляють таблиці в процесі вивчення тем)
15.	Об'єднати НУШ-1 і НУШ-2
16.	Дати можливість учителям самостійно обирати підручники та замовляти необхідні матеріали, орієнтуючись на дітей свого класу
17.	Організувати для учителів навчання для ефективної роботи зі SMART-дошками
18.	Визначати перелік можливого/необхідного обладнання до кожної тижневої модульної програми
19.	Вивчати більше українських авторів з навчального предмета «Літературне читання», у модельній програмі більше увагу приділяти мовній складовій
20.	Своєчасно забезпечувати навчально-методичними матеріалами
21.	У повному обсязі надавати в заклади освіти всі необхідні дидактичні матеріали
22.	Передбачити додаткові матеріали:

- книги для позакласного читання (замало хрестоматії, яка існує),
- аудіокниги (аудіотексти) для слухання;
- блок відеоматеріалів за темами місяця та посібниками (бо не в усіх класах проведений Інтернет, і вчитель витрачає час на пошуки і скачування матеріалу вдома);
- мініенциклопедії з цікавими матеріалами

Отже, лише 12% (28 осіб) респондентів зазначають, що забезпечені всіма дидактичними матеріалами. Інші 200 вчителів пропонують великий за обсягом перелік дидактичних матеріалів з кожного навчального предмета, який вони вважають за необхідне додати для успішного провадження освітньої діяльності і стосується він як ігрової, та і навчальної діяльності на уроках. Це дає підстави говорити про необхідність ретельного доопрацювання переліку навчально-дидактичного супроводу освітнього процесу з урахуванням пропозицій учителів, які щоденно впроваджують НУШ. Більшість учителів (92,1%) відчувають потребу в підвищенні знань з нових підходів до педагогічного оцінювання. Тому, формуючи тематику тренінгів як для вчителів пілотних класів, так і для всіх інших учителів початкових класів необхідно зацентрувати увагу на тематиці педагогічного оцінювання в початковій школі за новими підходами НУШ. Учителі пілотних класів звертають увагу на необхідності своєчасного (19,7%) та в повному обсязі (17,5%) забезпечення навчального процесу навчально-методичними матеріалами.

Висновки й рекомендації

У навчально-методичному забезпечення

Більшість учителів (94,3%) пілотних класів використовує типову освітню програму НУШ-2 (під керівництвом Шияна Р. Б.). Беззастережно дотримуються запропонованого експериментального навчального плану майже дві третини (64,5%) учителів, учасників пілотного проекту НУШ.

Майже всі вчителі-пілотники (95,7%) працюють лише з чотирма модульними навчальними програмами, запропонованими в межах експерименту. Серед цих програм **найбільша частка вчителів (82,0%) використовує найповніше (понад 75%) модельну навчальну програму «Я досліджую світ»**. Крім того, найбільше вчителів (88,6%) постійно використовують щомісячний посібник з інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Можна припустити, що для вчителів-експериментаторів зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є новим, а отже, потребує постійного звертання як до відповідної модельної навчальної програми, так і до методичних рекомендацій з його викладання.

Модельну навчальну програму «Інформатика» найповніше використовує лише половина вчителів (49,2%). Низький показник використання цієї навчальної програми може свідчити про таке: учителі з програми не отримують відповіді на всі запитання щодо організації уроків інформатики або програма не повною мірою відповідає баченню вчителями методики викладання цього предмета.

Передбачену концепцією НУШ можливість розробки модельних програм не може реалізувати кожен четвертий з анкетованих вчителів (40,8%), пояснюючи це браком необхідних навичок.

Пропонуємо:

Під час формування плану тренінгів для вчителів початкової школи поглиблено вивчити питання специфіки викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та причини, чому менше 50% учителів використовують у роботі модельну навчальну програму «Інформатика». Майданчиком для таких проєктів може стати інтернет платформа Нової української школи (<https://nus.org.ua/>).

Організувати навчальні модулі / тренінги для вчителів, які мають бажання розробляти модельну програму закладу з інтегрованого курсу або навчального предмета.

У співпраці учасників пілоту НУШ

Адміністрація закладів освіти підтримує професійні ініціативи 71,9% пілотників. Розуміють цілі експерименту більше половини (59,6%) опитаних і дев'ять з десяти (92,9%) – успішні в упровадженні експерименту. Найактуальнішими для вчителів є обговорення з колегами питань викладання певних тем. Вісім з десяти опитаних (82,5%) вказують, що батьків учнів найбільше цікавить успішність їхніх дітей, 62,7% – зазначають, що у батьків учнів є бажання допомагати класному керівникові в організації дозвілля дітей.

Пропонуємо:

Сприяти поширенню серед учительської спільноти успішного досвіду запровадження нових підходів до навчання в початковій школі шляхом організації вебінарів та з метою формування кейсу «Спроможний учитель – успішна НУШ».

У фінансуванні роботи вчителів експериментальних класів

Надбавку як учасники експерименту згідно з постановою КМУ від 23.03.2011 №373 (за пілот НУШ) отримують 149 осіб зі 228 респондентів дослідження. Розмір надбавки, який встановлюється керівником закладу (установи) у межах фонду оплати праці, коливається від 1% до 100%. Більшість (80,5%) учителів експериментальних класів отримують від 10% до 30% надбавки.

Нерівномірний розподіл винагороди учителям за участь в експерименті може свідчити про різну фінансову спроможність ЗЗСО в межах фонду оплати праці, або про рівень оцінки вагомості експерименту адміністрацією закладу освіти. Майже 35% учасників експерименту працюють без додаткової винагороди, що позбавляє вчителів додаткових стимулів і мотивацій при виконанні ними важливої державної справи – апробації Держстандарту початкової освіти.

У результатах освітньої діяльності учнів

Освітня програма для початкової школи розроблена відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти. У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання.

У змісті програми закладено потенціал для формування у здобувачів ряду ключових компетентностей. Очевидно, що в рамках одного дослідження та на основі суб'єктивних оцінок його учасників (учителів), важко отримати повну картину очікуваних результатів навчання. Однак певні закономірності і тенденції за результатами опитування визначено і зафіксовано. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої.

Результативність експерименту, а саме: формування в учнів І циклу початкової школи ключових компетентностей оцінено учителями – учасниками експерименту. Так, 65,4% учителів вважають, що не менш ніж у половини третьокласників сформоване вміння застосовувати основні навчальні стратегії щодо організації власної діяльності (планування, контроль, оцінювання тощо); 58,8% зазначили, що їхні учні виявляють самостійність у роботі; 56,6% – знаходять успішні шляхи вирішення проблем; 53,9% – керують своїми емоціями, пояснюють їх вплив на поведінку.

Натомість **низькими є показники формування інтегрованих / наскрізних компетентностей: вміння вирішувати конфлікти мирним шляхом (38,2%); доброзичливо ставитися до інших (24,1%); розрізняти здорові і шкідливі звички (7,9%)**. Такі результати опитування можуть свідчити як про недостатню увагу з боку вчителів до формування громадянських й комунікативних компетентностей в учнів І циклу початкової школи, так і про несформованість цих компетентностей у ранньому дитячому віці на рівні сім'ї.

Формування в учнів комунікативних і громадянських компетентностей зумовлене низкою чинників: розуміння вчителем цілей експерименту, обговорення з колегами підходів до викладання певної теми, поєднання вчителями експериментальних класів елементів обох типових освітніх програм, зацікавленістю батьків особливостями організації освітнього процесу в НУШ.

Пропонуємо:

Акцентувати увагу вчителя НУШ на формуванні громадянської й комунікативної компетентностей під час навчального процесу, наприклад, за рахунок розширення в початкових програмах або методичних рекомендаціях напряму комунікативної та громадянської складової,

проведення роз'яснювальних бесід із батьками учнів, залучення до освітнього процесу шкільних психологів.

У пропозиціях вчителів – експериментаторів щодо вдосконалення процесу впровадження НУШ

Загалом учителі виявили активність при відповіді на питання щодо дидактичного і методичного забезпечення освітнього процесу, що свідчить про їхню небайдужість до результатів пілотного проєкту. Лише 12% (28 осіб) респондентів зазначають, що забезпечені всіма дидактичними матеріалами. Інші пропонують великий за обсягом перелік дидактичних матеріалів із кожного навчального предмета, який вони вважають за необхідне додати для успішного провадження освітньої діяльності і, на їхню думку, покращить як ігрову, та і навчальну діяльність на уроках. Попри великий перелік дидактичних матеріалів, вказаних учителями, **пропонуємо детально вивчити** його, оскільки формувався він, виходячи з дворічного досвіду впровадження НУШ учителями – учасниками експерименту.

Важливим, на думку дослідників, є встановлений факт, що переважна більшість учителів (92,1%) відчуває потребу **в підвищенні знань з нових підходів до педагогічного оцінювання**.

Учителі пілотних класів звертають увагу на необхідність своєчасного (19,7%) та в повному обсязі (17,5%) забезпечення навчального процесу навчально-методичними матеріалами.

Пропонуємо:

Здійснити аналіз переліку навчального обладнання, запропонованого учителями експериментальних класів та, за потреби, внести зміни до наказу МОН України від 13.02.2018 року № 137 «Про затвердження Примірною переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи».

При формуванні тематики тренінгів як для вчителів пілотних класів, так і для інших учителів початкових класів, зацентувати увагу на тематиці педагогічного оцінювання в початковій школі за новими підходами НУШ.

З огляду на важливість успішного впровадження Концепції НУШ у сфері повної загальної освіти і необхідність для органів управління освітою отримувати статистичні та аналітичні дані про перебіг реалізації ідей Нової української школи в освітній процес, **пропонуємо продовжити здійснення моніторингу процесу реалізації НУШ.**